

Hur förklara de 73 miljonerna?

Stefan de Vylder

Nationalekonom och författare, november 2020

Stora delar av världen har dragit en lättnadens suck. Det gick ungefär som väntat. Men med mindre marginal för Joe Biden och Kamala Harris än vad opinionsundersökningar och flertalet experter hade förutspått.

Det som bör förklaras är inte att Biden vann, utan att över 70 miljoner amerikaner röstade på Donald Trump. Det är inte rösterna mot Trump, utan rösterna för honom, som jag och många med mig har svårt att ta in.

Men kanske har vi inte riktigt förstått vilken stor roll som vissa nyckelfrågor spelar i USA. Jag har inte själv besökt USA sedan Trump började röra om i den amerikanska politiken, men det är uppenbart att inställningen till saker som i Sverige är tämligen okontroversiella - som abort, vapenlagar och samkönade äktenskap - för många i USA är helt avgörande för hur man röstar. I intervjuer med väljare de senaste dagarna har jag ofta hört kommentarer av typ: ”Ja, Trump säger många knäppa saker, men han är mot abort”. Eller att ”Demokraterna vill ta ifrån oss vår rätt att bära vapen.” Och det starka stöd som Trump åtnjuter bland evangeliska kristna kan verka förvånande, inte minst med tanke på att Trump aldrig har visat något större intresse för Gud och bibeln. Men de högerkristna står rejält till höger.

Vad gäller latinos är dessa långtifrån en homogen grupp. I stater som Kalifornien, New Mexico och Arizona har de flesta rötter i Mexico och Centralamerika. Bland dessa är motståndet massivt mot Trump, som bl.a. kallat mexikaner för våldtäktsmän och mördare, och som velat bygga en mur för att hålla dem borta. Men i Florida och Texas gick Republikanerna fram, och fick en stor majoritet av rösterna i de delar av Florida som domineras av familjer av kubanskt eller venezuelanskt ursprung. I spanskspråkiga tidningar, radiostationer och inte minst sociala medier har skrämselfpropagandan varit högljudd. Många av de falska påståenden som spritts på spanska har gått under radarn i övriga medier, men de kan ha fallit i bördig jord i exilkretsar. Trovärdigheten i påståenden att Joe Biden och Kamala Harris är kommunister som tänker låta USA följa Venezuelas väg borde vara låg, men Kuba, och på senare år även Venezuela, har varit Republikanernas starkaste trumfkort i Florida och Texas.

Men kanske var det ekonomin som spelade störst roll för de som röstat på Trump. En knapp men dock majoritet av de tillfrågade i olika vallokalsundersökningar har uppgett att en seger för Trump vore bra för ekonomin. Bland höginkomsttagare fick Trump överlägset flest röster. De som försökt utmåla Trumps sympatisörer som huvudsakligen bestående av losers har fel. Det allra starkaste stödet har, liksom vid förra valet 2016, funnits bland republikanernas traditionella stödtrupper: vita män i medelklassen och uppåt. Plus vita lågutbildade i småstäder och på landsbygden.

Men har Trump verkligen varit bra för ekonomin? Ja, säger de som tittar på börskurserna. Och sant är att arbetslösheten, som sjönk snabbt under Obamas tid, fortsatte att vara låg och sjunkande efter 2016, innan Covid-19 slog till. Men Nej! är svaret om vi vänder blickarna mot underliggande problem som faktiskt har förvärrats. Underskotten i statsbudgeten och i handelsbalansen blev rekordhöga och växande. USA:s internationella konkurrenskraft försvagades. Investeringskvoten, dvs den andel av BNP som investeras, var bara hälften av Kinas (20 respektive 40 procent). De gigantiska – och nödvändiga – investeringarna i USA:s rostiga infrastruktur som Trump förespeglade uteblev.

Trump's handelskrig drabbade framför allt den egna industrin, som fick vidkännas höjda priser på importerade insatsvaror som stål och aluminium. Att USA drog sig ur världens dittills största frihandelsavtal Trans-Pacific Partnership (TPP) blev en gåva till Kina, som inte var inbjudet till TPP men som lyckades mobilisera flertalet viktiga länder till ett eget frihandelsavtal utan USA.

Även USA:s tillbakadragande från en mängd internationella organisationer har minskat landets globala inflytande. Liksom på många andra områden har Trumps år vid makten inneburit att Kina flyttat fram sina positioner. Den stora vinnaren av Donald Trump är den kinesiska diktaturen. Jag missunnar Kinas ledare den skadeglädje de säkert känner över att trumpismen haft vissa framgångar i sina försök att i hela världens ögon misskreditera demokratin som styrelseskick. Av allt elände som Trump har medfört är kanske detta det största.

Till detta ska läggas de svårläkta ärr på ekonomin som Trumps hantering av Coronakrisen har förorsakat. Den nya administrationen får överta en ekonomi i dåligt skick. Mycket kan tillskrivas covid-19, men även utan detta virus – och rentav före Trump – var den amerikanska ekonomin på väg att halka efter de snabbväxande ekonomierna i Asien. När Trump (förgäves) försökte blåsa liv i gårdagens branscher, som kol, olja och stål, satsade Kina på framtiden, som AI och bioteknik. Att så många amerikaner tror att Trump-administrationens ekonomiska politik var framgångsrik kan bara förklaras med okunnighet.

En ny generation av välutbildade, progressiva ungdomar som tar avstånd från rasism och trumpism har trätt fram. Men många i USA är helt enkelt okunniga om mycket. Om ekonomi, om omvärlden och om USA:s snabbt sjunkande internationella anseende under Donald Trump. Mer än hälften av landets medborgare sägs sakna eget pass. De flesta reser aldrig utomlands, eller tar del av utländska medier. Flertalet saknar dagstidning, och många får idag sin huvudsakliga information från bubblor för likasinnade på sociala medier.

Framtiden ser inte ljus ut. Samtidigt som USA producerar världens mest briljanta forskare ligger gymnasielevernas kunskaper under genomsnittet i OECD. Och långt under Kinas. Vi är många som önskar Joe Biden och Kamala Harris lycka till. Men de övertar en djup ekonomisk kris och ett dysfunktionellt politiskt system. Uppförsbacken kan bli lång och brant.

Publicerad i I Bolin, N., Falasca, K., Grusell, M., & Nord, L., (red.), Stjärnspäckat - reflektioner från amerikanska presidentvalet 2020 av ledande forskare. Sundsvall: Mittuniversitetet, DEMICOM.